

Települési közművelődéstől a Kárpát-medencei feladatellátásig

Beszélgetés Kárpáti Árpáddal

Az ifjúsági közművelődéstől vezetett az útja a külhoni szakmai feladatellátásig. Volt népművelő, ifjúsági referens, több pozíciót is betöltött a Nemzeti Művelődési Intézetben. Kárpáti Árpáddal beszélgettünk közművelődésről, a szakma kihívásairól, a Kárpát-medencei kulturális értékek megőrzéséről.

Hévízi Róbert: *Budapesten vagyunk, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-nél, ahol beszélgetőpartnerem Kárpáti Árpád, a Hazai Egyházi és Nemzetiségi Támogatások Igazgatóságának igazgatója. Igazgató úr, hogyan került kapcsolatba szakmailag a kulturális területtel?*

Kárpáti Árpád: Azt szoktam mondani, hogy művelődési házban nőttem fel, édesanyám is népművelő volt Pécsváradon, gyerekként ott szaladgáltunk körülötte, rengeteg programon vettünk részt. Gyakorlatilag az életem része lett, Pécsvárad szinte minden közösségi megmozdulásán részt vettem. Aztán úgy hozta a sors, hogy abban a művelődési házban kezdtem el a szakmai pályámat is.

H. R.: *Mit jelentett abban az időben népművelőnek lenni?*

K. Á.: Pécsvárad egy viszonylag kis település, annak ellenére, hogy városi rangja van. Gyakorlatilag minden, ami a 4000 fős településen történik, annak valamilyen módon köze volt a művelődési házhoz és a népművelőhöz. Ez a '90-es évek végén volt, és ebben az időszakban egy kultúrház életét meghatározta az, hogy hogyan tud megújulni a rendszerváltást követően, hogy tudja segíteni a helyi közösségek életre hívását, felvenni az újabb szerepeket és azt a feladatkört, amire hivatott. Ilyen szempontból gyakorlatilag mindennel próbálkoztam a művelődési központ, de voltak olyan tevékenységek is, amelyek később vállalkozássá nőttek ki magukat (pl. KRESZ tanfolyamok, nyelvtanfolyamok).

Amikor ifjú titánként odakerültem, a fiatalokkal való foglalkozás volt a feladatom. Számomra az ifjúsági közösségfejlesztés jelentette az igazi kihívást, és arra nagyon büszke vagyok, hogy akkori munkámnak máig tartó eredményei lettek a településen. Emellett számos olyan szolgáltató tevékenysége is volt a művelődési háznak a felmerülő igények alapján, amelyekre éppen nem volt meg a szol-

gáltató vagy vállalkozó, és akkor ezt is felvállaltuk. Működtettünk teleházat, különböző lakossági szolgáltatásokat nyújtottunk, de közreműködtünk a nagy hagyományörző programok megvalósításában is. A település minden nagy kulturális rendezvényét a művelődési ház szervezte, néptánc, minősítő fesztiválok, fúvós zenekari fesztiválok. Változatos és mozgalmas időszak volt, szerettem, nagyon sok tapasztalattal lettem gazdagabb.

H. R.: *Hogyan alakult a szakmai előmenetele ezt követően?*

K. Á.: Szerencsémre Pécsen több végzettséget is szereztem

levelező tagozaton, mellette dolgozni is tudtam, így az elmélet és a gyakorlat szervesen beépült a szakmai tudásomba. Hét évig dolgoztam a pécsváradai művelődési központban, és ezt követően kerültem Pécsre. Ott már teljesen beleástam magam az ifjúsági munkába. Először Pécsen voltam ifjúsági referens, a megyei jogú városban, aztán Baranya megyében, Baranya megyei ifjúsági referensként dolgoztam. Akkoriban sajátos megoldás volt, még újszerű – most viszont az idő igazolta, hogy ez egy jó megoldás –, hogy a két nagy önkormányzat kiszervezte az ifjúsági feladatellátást, és már akkor létrejött egy nonprofit kft. Ezt követően tíz évig voltam ennek a nonprofit kft.-nek az ügyvezetője és szakmai vezetője. Gyakorlatilag Pécsen, Baranya megyében, így a hátrányos helyzetű Ormánságban mindenféle ifjúsági programot szerveztünk, többek között bűnmegelőzési programokat is. Nagyon szoros kapcsolatban álltunk a kulturális, közművelődési intézményekkel az egész megyében.

H. R.: *Hogyan került Budapestre a Nemzeti Művelődési Intézethez?*

K. Á.: A baranyai nonprofit kft-vel és az ifjúsági munkával túlléptük a megyei határokat, és ennek köszönhetően kerültem kapcsolatba a Nemzeti Művelődési Intézettel, Závogyán Magdolna főigazgató asszonnyal. Az ifjúsági munkában dolgoztunk együtt, és aztán a hívószavára jöttem Budapestre. Először a Kiemelt Programok Főosztályát vezettem. Akkor indult el a kulturális közfoglalkoztatási program, amelyet gyakorlatilag végig, 5 éven keresztül operatív szinten koordináltam. Aztán úgy hozta az élet, hogy szakmai igazgató, aztán főigazgató lettem, és a szervezeti átalakulást is nekem kellett levezényelnem. Aztán amikor a Nemzeti Művelődési Intézet nonprofit kft-

Cseri Miklós, dr. Hoppál Péter, Tüske László és Kárpáti Árpád a Cselekvő Közösségek Program 2016. szeptember 16-i projektindító sajtótájékoztatóján

ként látta el az országos közművelődési feladatellátást, akkor ügyvezetőként is vezettem a szervezetet.

H. R.: *Hogyan emlékszik vissza ezekre az évekre?*

K. Á.: Gyakorlatilag a változások menedzselése volt a legfőbb feladatom. Egyrészt a szervezeti átalakulást kellett menedzselni, másrészt az új szervezetet felépíteni, kialakítani másfajta működését, gazdálkodását. Igyekeztem figyelni arra, hogy az értékeket, illetve a korábban megkezdett szakmai folyamatokat továbbvigyük, és a feladatellátás a megszokott irányban és merdében haladjon. Ami vezetőként nagy kihívás volt, az az volt, hogy a munkatársak, illetve a szakterület a lehető legkevesebbet érzékeljen ebből az átalakításból. Ezt talán sikerült is megoldani, mert akkor az ország legnagyobb közfoglalkoztatójaként hatezer közfoglalkoztatottunk úgy került át az egyik munkáltatótól a másikhoz, hogy nem is érezte meg, csak kapott erről egy tájékoztatást. A munkatársak nagy része pedig az addig közalkalmazotti jogviszonyból munkaviszonyba került át. Ez sem volt egyszerű százötven embernél, de az is óriási

eredmény, hogy az országos hálózat működése is folyamatos maradt. Nyilván ehhez kellett az, hogy folyamatosan kommunikáltunk mind a munkatársak felé, mind a szakma felé.

H. R.: *Hogyan ítéli meg a Nemzeti Művelődési Intézet munkáját?*

K. Á.: Felelősségteljes feladat, mert gyakorlatilag egy folyton változó társadalmi környezetben kell irányt mutatni és koordinálni. A nemzeti értékeket képviselve kell előre menni, mert azokkal az egész Magyarország, a nemzeti közösség erősödik, köztük a települési közösségek is. A magyar nemzetet sok sorscsapás érte az elmúlt 100 évben. Ezek következményei – csak hogy a legfájdalmasabbakat említsem, a Trianoni békediktátum kulturális identitást érintő hatásai, a civil társadalom szétverése a kommunista diktatúrában – itt vannak velünk, ezekkel a kérdésekkel foglalkozni kell, ezek a sebek nem gyógyultak be, vagy negatív hatásai ma is érezhetőek. Jó példák és jó gyakorlatok segítségével meg kell keresnünk a gyökereinket, és mindent tovább kell adni a következő generációnak.

Ugyanakkor nem elég az, hogy magunkkal foglalkozzunk, mert rengeteg olyan globális kihívás és hatás ér minket, amelyekkel egyre nehezebb felvenni a harcot. Komoly feladat, hogy a fiatalok számára hogyan tudjuk továbbadni azokat a közösségi értékeket, amelyeket az idősebb generációk, akár évszázadok során is, továbbadtak egymásnak. Említhetjük a digitális társadalom kihívásait, vagy most itt az aktuális példa, ami megmutatja, hogy egy világvárványnak milyen hatása lehet a közösségekre. Közösségi szakemberekre és közösségépítésre idáig is nagy szükség volt, de most a pandémia pont a közösségeket akadályozza meg a természetes működésben és mindennapi életükben, így még nagyobb szükség van a Nemzeti Művelődési Intézet módszertani tudására, megyei hálózatára és közösségépítő tevékenységére. Nagy szükség van arra, hogy ezt a tevékenységet hálózati szinten koordinálja az ország határain belül és a Kárpát-medencében.

H. R.: *Ha már szóba került a külhoni feladatellátás, mi a véleménye az intézet Kárpát-medencei szintű munkájáról?*

K. Á.: Néhány éve indult el a tartalmasabb tevékenység és együttműködés. Az elődintézmények nem igazán foglalkoztak a külhoni magyarsággal, de ami most elindult, az mindenképpen üdvözlendő és nagyon fontos. Azt tapasztaltam, hogy felbecsülhetetlen értékek rekedtek országhatáron kívül, amelyekkel, ha úgy tetszik, kötelességünk foglalkozni, és felelősségünk az, hogy a magyar közművelődést együtt értelmezzük a külhoni magyarság kultúrájával. Az együttműködésnek már megvannak az alapjai, ezt az együttműködést kell továbbfejlesztetni, és ott is hasonló figyelmet fordítani az utánpótlás-nevelésre, ahogy az történik az országhatáron belül. Szerintem ez a legnagyobb kihívás, hogy ott is elinduljon egy olyan szakmafejlesztési folyamat, ami elindult már itt országhatáron belül.

H. R.: *Kik lehetnek partnerek ebben a munkában?*

K. Á.: Az egyik fontos szervezet a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal, az elmúlt hét évben számos közös kezdeményezés, fejlesztés indult az együttműködésnek köszönhetően. Lehet, hogy érdemes lenne nyitni, és még több

szervezetet, egyházat bevonni a közös munkába.

Amikor eljöttem a Nemzeti Művelődési Intézettől, akkor indult el egy stratégiai gondolkodás a külhoni intézmények körében is ebben a kérdésben. Összehangolt stratégiára van szükség, amely évtizedekre meghatározza a fejlesztési irányokat. A fejlesztés egyik kulcskérdése a külhoni szakmai utánpótlás megteremtése, annak biztosítása.

Az országhatáron belül megvan ennek a lehetősége az új felsőoktatási és a középfokú képzéseknek köszönhetően, és az új szakokon a jelentkezők száma évről-évre növekszik. Tehát van egyfajta érdeklődés és igény is erre a tevékenységre. A külhoni területeken szerintem kulcskérdés, hogy megmaradjanak, és legyenek új szakemberek.

H. R.: *A közelmúltban Laki-telekre költözött a Nemzeti Művelődési Intézet központja. Milyen érzések, milyen benyomások fogalmazódtak meg önben, amikor belépett?*

K. Á.: A magyar közművelődés megérdemelte ezt a szimbolikus központot, amivel valóban az ország és a Kárpát-medence közművelődési koordinációját végezheti. Azt gondolom, hogy méltó helyre került ez a központ. Maga az épület is, akár küllemében, akár a vállalt tevékenységében képviselni tudja azokat az értékeket, amelyekről szól a magyar közművelődés ügye.

H. R.: *Jelenlegi munkája kapcsolatban van a közművelődéssel, a kultúrával?*

K. Á.: Talán sorsszerű dolog, hogy mindig olyan helyzetbe kerülök, hogy meg kell oldani egy új feladatot, vagy menedzselni kell egy helyzetet vagy változást. Gyakorlatilag a Bethlen Gábor Alapkezelőhöz is így kerültem. Az egyházi és a nemzetiségi támogatások szakterülete korábban az Emberi

Előadás a Közösségépítő Szent Márton konferencián 2016 szeptemberében

Kárpáti Árpád előadást tart a Tessedik Kollégium résztvevőinek 2017-ben

Erőforrások Minisztériumának Támogatáskezelőjénél volt, és mielőtt idekerültem, nem rég került át ehhez a szervezethez.

Ki kellett alakítani a támogatáskezelés eljárásrendjét és belső működését, fel kellett építeni itt is egy igazgatóságot, ami hatékonyan tud együttműködni a Miniszterelnökség szakterületekért felelős államtitkárságával. Mindkét kezelt szakterület óriási, és ebből adódóan nagy a kihívás és nagy a felelősség is.

Az egyházi területen is jelentős közművelődési tevékenység zajlik. A támogatásoknak köszönhetően megújultak többszáz éves templomaink, az egyházi közösségi terek, egyházi közművelődési programok, nyári táborok valósulnak meg. Ez egy új terület számomra is, erre kevésbé volt rálátásom az elmúlt években. A másik nagy terület a nemzetiségi szakterület. Magyarország Kormányának mind a nemzetpolitikai, mind a nemzetiségpolitikai tevékenysége jelentős. Szent István óta tudjuk, az Imre herceghez írt intelmekben is szerepelt, hogy gazdag az a nemzet, amely soknemzetiségű. Magyarország példát mutat nemzetiségi

ügyekben. Megkockáztatom, hogy az egész Európai Unióban, s talán az sem túlzás, hogy az egész világon nincs ilyen nemzetiségpolitika. Ide tartoznak a nemzetiségi önkormányzatok működési és feladataalapú támogatásai, pályázatai és egyedi támogatásai egyaránt.

Egy éve dolgozom itt, és azt gondolom, hogy kellett ez az egy év, hogy rálássak minden területre. Mondanom sem kell, hogy a nemzetiségek is jelentős kulturális tevékenységet látnak el, ezért a pályázati kiírásaink is kimondottan kulturális kezdeményezésekre, vagy nyári táboroztatásra irányulnak, vagy olyan programok megvalósítására, amelyek gyakorlatilag a települések közművelődési életének szerves részeit képezik. Tehát ezer szállal kötődöm most is a kultúrához és a közművelődési tevékenységhez.

H. R.: *Egy rohanó, felgyorsult világban élünk, alkalmazkodni kell a változásokhoz. Hogyan képzeled el a magyar kultúra és a közművelődés jövőjét?*

K. Á.: Változások vannak és lesznek is. Mindannyiunk közös felelőssége, hogy az egyéneket és

a közösségeket felkészítsük arra, hogy megfelelően viszonyuljanak a változásokhoz. A digitális társadalom kihívások elé állítja az államigazgatást, befolyásolja a civil szervezetek működését, része az egyének mindennapi életének. Látunk irányokat, de beláthatatlan, hogy hosszú távon milyen hatással lesz az életünkre. Akár a mesterséges intelligenciát is említhetjük kihívásnak, de még nem tudjuk, hogy milyen hatással lesz a közösségek életére, hogy ennek hatásai mikor és hogyan jelennek meg a közművelődésben.

Azt látom, hogy a globalizációs hatásokat nem lehet kivédeni, és nem élhetünk burokokban. Ellene menni nem lehet a folyamatoknak, a változásokkal együtt kell haladnunk, de folyamatosan kell mérnünk a hatásokat. Meg kell találni azt az arany középutat, amivel tényleg a megújulás útját lehet szolgálni. Megbecsülni és építeni a hagyományainkra és azokra az értékekre, amelyeket az őseinktől kaptunk. Az informatikát pedig emberre és közösségre szabnunk, hogy a legjobban, leghasznosabban támogassa céljainkat.

A digitalizáció következtében úgy látom, hogy hosszabb távon elmosódnak a határok a közgyűtemények és közművelődés között, mert már nem a hozzáférhetőség lesz a kérdés, hanem az értékek sokrétű alkalmazhatósága. Már az elmúlt években is azt tapasztaltuk a Cselekvő Közösségek programban, hogy a múzeumi, a könyvtári és a közművelődési szakterület egymást erősítve még jobb eredményeket érhet el a kihívásokra adandó válaszokban. Azt gondolom, hogy a kulturális szakterületek a digitalizáció miatt valamelyest közelíteni fognak egymáshoz.

H. R.: *Ha már szóba került a Cselekvő Közösségek program, mesélne erről bővebben?*

K. Á.: Ez egy hároméves, Európai Unió által támogatott projekt volt, aminek jelentős részét tette ki egy országos közösségfejlesztő mentorhálózat működtetése, e mellett pedig szakmafejlesztést végzett. Példaértékű volt, hogy a három önálló szakterület, a könyvtár, a közgyűjtemény és a közművelődési leült, és együtt kezdett el gondolkodni és együtt kezdett el tervezni. A program fontos eredménye, hogy számos hiánypótló és jövőbe mutató módszertani anyag készült, kutatások valósultak meg, amelyek mind segítik a szakemberek munkáját.

H. R.: *Pécsváradról indult a pályája, a Nemzeti Művelődési Intézet székházának egyik termét Kígyós Sándorról nevezték el, aki korábban a pécsvárad, járási művelődési központ igazgatója volt. Ismerte személyesen? Volt vele kapcsolata?*

K. Á.: Ez nagyon kedves számomra is. És lehet, hogy ez is sorsszerű. Sajnos fiatalon elhunyt, így nem találkozhattam vele. Édesanyám viszont éppen Kígyós Sándornak köszönheti, hogy népművelő lett, az ő biztatására lett az. Én Kígyós Sándort nevezhetem az egyik szakmai példaképemnek

Lezsák Sándor és Kárpáti Árpád a 2017-es Magyar Értékek Napján

is. Mivel Pécsváradról indultam el, mindig is tisztában voltam azal, és mindig is úgy kellett viselkednem, hogy az ő életútja példát mutat, amihez igazodnom kell. A Pécsi Egyetemen is elneveztek egy oktatótermet róla, és úgy hozta a sors, hogy mindig abban a teremben oktattam. A Cselekvő Közösségek programban is készült egy kisfilm Kígyós Sándor életéről, munkásságáról, így örömmel vettem részt abban a munkában

is. Hálás vagyok a sorsnak, hogy kapcsolódni tudtam egy olyan népművelőhöz, akivel egy helyről indultam el, aki igen nagy hatással volt az országos közösségi folyamatokra. Talán a múlt, a jelen és jövő összekapcsolódását jelenti az, hogy most a Nemzeti Művelődési Intézet új székházában is termet neveztek el róla, így emléke nem halványul, és az új szakmai generáció is megismerheti sokszínű és példaértékű pályafutását.

KÁRPÁTI ÁRPÁD művelődési és felnőttképzési menedzser, ifjúsági és PR szakértő. Szakmai pályafutását a pécsvárad művelődési központban kezdte, majd Pécsen és Baranyában volt ifjúsági referens. Szakmai irányításával példaértékű megyei ifjúsági szolgáltató hálózatot alakítottak ki a megyében. Számos helyi, országos és nemzetközi projekt fűződik a nevéhez. Európai uniós pályázatok előkészítésével, értékelésével és megvalósításával is foglalkozott. Több hazai és nemzetközi támogatási rendszernek volt előkészítője és döntéshozója. 2014-2015-ben a Nemzeti Művelődési Intézet Kiemelt Programok Főosztályát vezette, 2015 márciusától előbb szakmai igazgatóként, majd főigazgatóként, az intézmény átalakulását követően pedig ügyvezetőként, majd igazgatóként irányította a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai munkáját. Jelenleg a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. Hazai Egyházi és Nemzetiségi Támogatások Igazgatóságának igazgatója.